

EDUCAȚIA ONLINE ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI DE COVID 19 – ÎNTRE FORME DE DISCRIMINARE ȘI VARIANTE VIABILE DE ÎNVĂȚARE

Lect. univ. dr. Mihail CIOPAȘIU

*Facultatea de Teologie Baptistă - Universitatea din București,
Director Executiv, Fundația Providența – Proiectul Rut
mihail.ciopasiu@gmail.com*

ABSTRACT: *The Online Education in the Context of Covid -19 Pandemic – between Forms of Discrimination and Viable Ways of Learning.*

The Covid-19 Pandemic changed the way we live in ways we didn't imagine. One of the biggest changes was the way education was shifted from the traditional face to face to online. For the teachers, students and families, this change came with many challenges, but it was seen as a necessary shift in the pandemic context. It was not the same though for the children coming from poor communities where there was no access to the internet or the necessary equipment to connect to the online platforms was not available. The experience of the online education in the context of Covid – 19 Pandemic can be used for a better approach in the way authorities and NGO's support the students from disadvantaged communities.

Keywords: *Covid-19 Pandemic, Online Learning, Disadvantaged communities, Discrimination.*

Introducere

Pandemia de COVID-19 s-a răspândit cu repeziciune pe toate continentele începând cu luna decembrie a anului 2019 iar măsurile luate de autorități pentru limita infectările cu noul virus au schimbat foarte repede modul de viață al oamenilor într-un mod drastic. La data de 1 Martie 2020 se raportau deja la nivel global 800,000 de cazuri și 40,000 de morți.¹ Re-

1 Ruian Ke et al., 'Fast Spread of COVID-19 in Europe and the US Suggests the Necessity of Early, Strong and Comprehensive Interventions', *National Library of Medicine*, no. 2 (15 April 2020): 2, <https://doi.org/10.1101/2020.04.04.20050427>.

peziciunea răspândirii acestui virus și măsurile de securitate medicală impuse, i-au făcut pe cei mai mulți să stea în case cu frica de a nu se infecta cu noul coronavirus. Pentru mai multe sectoare economice s-a impus intrarea în șomaj a angajaților, școlile au fost închise iar în magazine au fost deseori crize în aprovizionarea cu alimente. Poate una dintre cele mai mari provocări pentru familii a fost faptul că au trebuit să împartă locuința pe toată durata zilei, cu atât mai mult cu cât fiecare din membrii familiei se conecta pe un dispozitiv electronic pentru școala online sau pentru sarcinile de serviciu.

Dacă în primele zile statul acasă a fost o experiență interesantă, după ce zilele s-au adunat în săptămâni, apoi în luni, pentru multe familii întregul proces devenise deja o corvoadă. Când autoritățile au hotărât că educația se va muta exclusiv în varianta online, familiile au trebuit să se adapteze într-un timp foarte scurt noilor cerințe. Pe lângă aspectele logistice legate de achiziționarea dispozitivelor electronice, realizarea conturilor online pentru copii, familiile au trebuit să identifice câte un spațiu personal pentru fiecare membru al familiei care accesa o platformă de învățare online. Au fost dese situațiile când unul dintre copii uita microfonul sau camera pe modul „deschis” și discuțiile de acasă, sau cadre din interiorul locuinței intrau „în direct” în timpul orei de predare a copiilor sau în timpul ședințelor de serviciu ale părinților.

Forme ale discriminării elevilor în contextul educației online

Deși cea mai mare parte din familii s-au adaptat la noul sistem de învățare, nu toți elevii s-au bucurat de oportunitatea de a învăța de acasă, de a avea conexiune la internet, de a avea un dispozitiv electronic sau un spațiu adecvat în care fiecare membru al familiei să poată să fie instruit prin intermediul unei platforme online. Chiar dacă unele primării s-au mobilizat și au achiziționat dispozitive electronice pentru elevi, cei lăsați la urmă au fost elevii din mediile defavorizate cu posibilități materiale reduse și fără o infrastructură adecvată pentru parcurgerea orelor de clasă în format online.

Așa cum arată mai multe studii, cei mai afectați de aceste lipsuri au fost elevii proveniți din țări sărace² sau din comunități defavorizate³. La

2 Khairiah Khairiah et al., 'Discrimination in Online Learning during the Covid-19 Pandemic in Indonesian Higher Education', *Jurnal of Law and Sustainable Development* 11, no. 3 (n.d.): 3.

3 'Educația și viața copiilor vulnerabili în vreme de Pandemie', *Bunăstarea copilului în*

momentul luării deciziei de a se muta școala exclusiv în varianta online⁴ în România, autoritățile identificau faptul că aproape 10% dintre elevii din România nu aveau acces la internet și la tehnologia necesară, afirmând că „în jur de 250.000 de elevi din totalul de trei milioane nu au acces la tehnologie și pentru ei se caută soluții...”⁵

Această problemă a fost scoasă în evidență și de către Consiliul Național al Elevilor, care a formulat o plângere adresată Ministerului Educației și Cercetării prin care a solicitat abrogarea ordinului prin care s-a instituit obligativitatea elevilor de a participa la cursurile online fără a fi susținuți prin oferirea infrastructurii necesare. Comunicatul evidențiază situația elevilor care provin din medii defavorizate și care nu au avut posibilitatea de a participa la orele de clasă în format online:

Sute de mii de elevi din România se află în imposibilitatea de a accesa resurse educaționale online, fiind lăsați în afara sistemului de învățământ. În săptămânile ce au urmat măsurii de închidere a școlilor, s-a recomandat desfășurarea cursurilor în spațiul online. Societatea civilă a subliniat în repetate rânduri faptul că nu toți elevii și profesorii au acces la device-uri electronice (telefon mobil, tabletă, PC, laptop) sau Internet și a solicitat demararea urgentă a procedurilor de achiziție de instrumente digitale de către Guvernul României, pentru a garanta participarea la educație a tuturor beneficiarilor primari pe timp de pandemie. Însă, din păcate, măsurile întârzie să apară, iar Ministerul Educației și Cercetării nu a realizat încă o centralizare a cazurilor de elevi și cadre didactice dezavantajate. În prezent, România este statul european cu cel mai mare nivel al riscului de sărăcie sau excludere socială în rândul copiilor. Peste o treime (38,1%) dintre copiii României sunt în risc de sărăcie sau excludere socială.⁶

Pandemie (București: World Vision România, Martie 2022), 7, <https://worldvision.ro/wp-content/uploads/2022/04/Educatia-si-viata-copiilor-in-vreme-de-pandemie.pdf>.

4 Ordinul Ministerului Educației și Cercetării cu nr. 435/21/04/2020 privind aprobarea instrucțiunii pentru crearea și/sau întărirea capacității sistemului de învățământ preuniversitar prin învățare on-line.

5 Anrei-Luca Popescu, 'Misiune imposibilă în educație: Cum muți peste noapte școala în online', *Europa Liberă România*, 4 May 2020, sec. Educație, 1, <https://romania.europalibera.org/a/misiune-imposibila-eduatie-cum-muti-peste-noapte-scoala-online/30592445.html>, accesat la data de 16.07.2023

6 Cristian Nistor, 'Consiliul Național al Elevilor - Plângere Prealabilă Adresată MEC Privind Participarea La Cursuri Online', *Agerpres*, 27 April 2020, sec. Educație - Știință, 1, <https://www.agerpres.ro/educatie-stiinta/2020/04/27/consiliul-national-al-ele>

Aceasta a fost situația în care s-au găsit și elevii Școlii Rut⁷ din Ferentari, cei mai mulți dintre ei provenind din familii defavorizate, din zona așa-numitelor ghetouri⁸ din Ferentari, perioada pandemiei și „școala online” însemnând pentru aceștia adevărate provocări. Fiind una dintre primele școli private⁹ din România. Înființată de o Biserica Baptistă Providența cu scopul de a ajuta copiii săraci din Ferentari, însă unde elevii nu plătesc nimic, ci primesc din partea școlii și a fundației¹⁰ care o susține, masă caldă, rechizite, haine, etc., Școala Rut nu a beneficiat de ajutor din partea autorităților locale prin oferirea tabletelor elevilor școlii în perioada pandemiei. Se poate afirma astfel că accesul la „școala online” pe durata pandemiei a fost discriminatoriu pentru elevii Școlii Rut, având în vedere faptul că acești elevi proveniți din familii sărace nu au fost susținuți de autorități prin oferirea tabletelor sau a abonamentelor pentru conectarea la internet. Cu toate acestea, așteptările celor de la Inspectoratul Școlar a fost ca procesul educațional în format online să continue pentru fiecare școală din sector. Având în vedere această situație, până când Fundația Providența, care susține proiectele educaționale și sociale¹¹ ale Școlii Rut, a reușit să achiziționeze, cu ajutorul mai multor sponsori, 120 de tablete și să creeze „Centrul de Învățare Virtual”, elevii școlii s-au confruntat cu mai multe limitări ale instruirii online.

În prima fază a educației online, majoritatea elevilor au încercat să se conecteze pe platformele de învățare online pe telefoanele părinților. Cu toate acestea, instruirea online, folosind un telefon, se desfășoară foarte greu, având în vedere dimensiunile mici ale ecranului și puținele funcții disponibile.

vilor-plângere-prealabila-adresata-mec-privind-participarea-la-cursuri-online-solicita-abrogarea-ordinului--494018., accesat la data de 16/07/2023

7 Mihail Ciopașiu, *Pe Urmele lui Dumnezeu în Ferentari*, București, Editura Tritonic, 2020, p.42.

8 Viorel Mionel, 'România Ghetourilor Urbane - Spațiu Predilect de Concentrare a Asistenților Sociali', *Revista de Economie Socială* Vol. II, Nr. 4 (2012), p.4.

9 Viorel Chifu, 'La Vârsta Pubertății Țigănușii Din Ferentari Reiau Clasele Primare', *Libertatea*, 18 Noiembrie 1997, sec. Social.

10 Mihail Ciopașiu, 'Programele Fundației Providența În România', în *Definirea Nevoiilor, Înțelegerea Impactului Și Dezvoltarea Strategiei Pentru o Implicare Eficientă a Fundației Providența În Comunitățile de Romi Din Cartierul Ferentari*, ed. Doru Buzducea, București, Editura Universitară, 2014, 4, pp. 3–52.

11 Mai multe informații despre programele Școlii Rut se pot găsi accesând linkul: <https://scoalarut.ro>

Chiar dacă unii elevi au încercat să se conecteze online folosind telefoanele părinților, nu toți aveau internet, iar câțiva elevi aveau telefoane cu butoane, ducând astfel la incapacitatea acestor elevi de a participa la instruirea online. Aceasta a fost o altă formă de discriminare a elevilor proveniți din familii sărace întrucât fără o conexiune stabilă la internet nu poți accesa platforme ale instruirii online.

Cu cei care aveau telefoane și internet, s-a lucrat în prima fază pe funcția video a aplicației, WhatsApp'. În funcție de capacitatea telefonului folosit, calitatea filmării putea fi însă extrem de slabă. Mulți copii se plâneau de faptul că materialul postat nu se vede bine. De asemenea, nu exista posibilitatea de „partajare a ecranului” astfel încât elevii să poată împărtăși cu ceilalți participanți materialul pe care lucra.

O altă problemă cu care s-au confruntat elevii a fost dată de situația locativă. De cele mai multe ori, aceștia locuiesc într-o cameră¹² împreună cu toată familia, iar familiile pot fi numeroase, uneori în casa locuiesc și membrii familiei extinse. Astfel, există foarte mult zgomot de fundal (frați mai mici care plâng, frați care vor să vadă ce se întâmplă în telefon, discuții în familie, un televizor sau un radio care este pornit, etc). În astfel de cazuri, elevul nu are intimitate și nici liniște pentru a se putea concentra.

O altă problemă logistică ce a fost amintită de către elevi a fost a fost lipsa unui birou sau a unei mese unde să poată scrie. Pentru cei care locuiesc în blocurile de pe Alea Livezilor, unde spațiul¹³ este foarte limitat și stau împreună cu alți membri ai familiei, singura opțiune de a-și face temele a fost de a scrie cu caietul așezat pe podea, în genunchi, sau în pat.

Experiența elevilor Școlii Rut în această perioadă de instruire online a determinat conducerea școlii și a Fundației Providența, care susține toate programele școlii, să strângă fonduri pentru a crea „Centrul de Învățare Virtuală”. Având în vedere că în acea perioadă nu se permitea accesul în școli, Fundația Providența a amenajat 5 săli în care s-au montat video-proiectoare sau table interactive, ori s-au oferit fiecărui elev câte o tabletă nouă care era conectată la rețeaua de internet wireless. În acest proiect au fost incluși 84 de elevi care nu aveau acces la internet acasă și au primit fiecare câte

12 Viorel Mionel and Silviu Neagu, „The Socio-Spatial Dimension of the Bucharest Ghettos”, *Transylvanian Review of Administrative Sciences* No. 33 (2011), p. 205.

13 Andrei Răzvan Voinea, Dana Dolghin, and Gergely Pulay, *Ferentari Incomplet - Volumul I: Politici Urbane La o Margine de Oraș (1846-2011)*, vol. 1, București, Editura Studio Zona, 2022, pp. 124–25.

o tabletă nouă. Întâlnirile organizate s-au desfășurat sub formă de program școală după școală (program permis de autorități în acea perioadă), în spațiile Fundației Providența, respectând toate normele de igienă, distanțare, dezinfectare și aerisire a spațiilor între sesiuni. În toată perioada în care s-a desfășurat acest program nu a fost nicio infectare cu noul coronavirus în rândul participanților.

Pentru familiile care aveau acces la internet, însă nu aveau tablete, s-au oferit 24 de patru de tablete pentru ca elevii să poată participa la instruirea online de acasă.

Avantajele și dezavantajele instruirii online

Pandemia de COVID-19 a relevat într-un timp scurt și poate mai repede decât s-ar fi dorit, atât avantajele cât și dezavantajele instruirii online. Cu siguranță că sistemul educațional a suferit niște schimbări care vor deveni parte integrantă din modul de instruire. Se pot menționa așadar câteva avantaje și dezavantaje ale instruirii online.

Un prim avantaj al instruirii online este posibilitatea instruirii de la distanță al elevilor. Aceasta are implicații directe în costurile sistemului educațional, având în vedere că mulți elevi sau studenți pot se pot conecta la platforma de instruire online de acasă, de la serviciu sau din alte locuri accesibile, fără să se mai deplaseze la sediile instituțiilor de învățământ. Cu atât mai mult cu cât pentru unele programe, cum ar fi cel de master, de doctorat sau programe postuniversitare, studenții ar trebui să plătească drumul, cazarea, mâncarea și alte costuri asociate. În același timp, scade și costul instituțiilor de învățământ care nu mai trebuie să încălzească / răcească săli de clasă, să asigure mentenanța acestora, să plătească chirii sau să suporte costurile deplasării profesorilor vizitatori pentru a preda.

Un alt avantaj al instruirii online este posibilitatea continuării programelor educaționale chiar și în cazul pandemiilor sau altor situații neprevăzute. Pandemia de COVID-19 a fost prima pandemie din istorie în care procesul educațional s-a putut continua într-un mod rezonabil prin intermediul instruirii online.

Un alt avantaj semnificativ al instruirii online este diversitatea resurselor ce pot fi puse la dispoziție de către profesor studenților. Fiind folosite diverse platforme online, profesorul are posibilitatea de a pune la dispoziția elevilor materiale video, hărți, site-uri cu diverse aplicații interactive.

Un ultim aspect pozitiv amintit al instruirii online este că folosirea acestora determină elevii sau studenții să asimileze noi aptitudini legate de folosirea computerului sau a tabletei, a diverselor softuri sau aplicații folosite în platformele instruirii online.

În același timp, pe lângă avantajele prezentate, se pot identifica câteva dezavantaje ale instruirii online. În primul rând se pot aminti dezavantajele logistice prezentate anterior în studiul de caz al Școlii Rut: inegalitatea accesului la internet pentru categoriile defavorizate, discriminarea în acordarea ajutorului constând în tablete sau dispozitive tehnice de comunicare, distragerile care pot fi în încăperile unde elevii se conectează online, lipsa unui mobilier adecvat unde elevii să poată petrece toate orele de clasă în format online.

Unul din principalele dezavantaje ale instruirii online este faptul că aceasta limitează interacțiunea inter-personală dintre profesori și elevi și dintre elevi. În sistemul clasic de predare, bazat pe interacțiune fizică, elevul poate interacționa cu profesorul, se poate observa în cadrul comunicării expresia feței, limbajul corpului, aspecte care facilitează comunicarea și duc la o dezvoltare normală a elevilor. În același timp, elevii interacționează între ei, își oferă feedback, glumesc, povestesc, se joacă în timpul pauzelor. Pentru cei mai mulți dintre elevi, instruirea online a creat mari probleme din acest punct de vedere, elevilor lipsindu-le foarte mult interacțiunea.

Un alt dezavantaj al instruirii online este faptul că predarea în sistem online și solicitarea ca temele să fie făcute tot pe un dispozitiv electronic, duc la un timp îndelungat petrecut de către elev sau student în fața computerului. În mod evident, acest lucru nu este benefic pentru sănătatea elevului, dar poate scădea în același timp și capacitatea elevilor de a se concentra în timpul orelor.

Din experiența avută cu elevii care au participat la sesiuni, aceștia au fost distrași în timpul sesiunii online de alte site-uri pe care intrau, sau de mesajele pe care și le dădeau între ei. Acest lucru a dăunat calității predării întrucât elevii nu erau atenți la ceea ce le predă profesorul.

Un ultim dezavantaj al predării online ce poate fi amintit este modul în care elevii pot ține camerele și microfoanele închise. Deși ei apar pe ecran ca fiind prezenți, se pot ocupa cu altceva în timpul orelor, iar posibilitatea ca ei să dea feedback este foarte limitat.

Concluzii

Având în vedere problemele menționate anterior, se pot identifica câteva propuneri pentru îmbunătățirea procesului de predare – învățare – evaluare online.

În primul rând ar trebui fie înlăturate formele de discriminare în modul în care autoritățile locale și centrale susțin elevii pentru conectare la instruirea online. Mai mult decât atât ar fi de dorit ca în procesul de selecție al celor susținuți, în primul rând să se adreseze elevilor care provin din mediile defavorizate. În cazul în care aceștia nu au acasă posibilitatea de a se conecta la internet sau un spațiu decent pentru a-și putea desfășura orele de curs, aceste spații ar trebui puse la dispoziție în cadrul școlilor sau în alte spații special amenajate.

În același timp, se pot lua în considerare câteva propuneri care pot îmbunătăți procesul de predare – învățare – evaluare online. În primul rând, cadrele didactice ar trebui să folosească facilitățile aduse de folosirea tehnologiei¹⁴. Se pot pregăti materiale interactive, se pot folosi platforme care facilitează crearea de teste, sau alte materiale care pot stârni interesul elevilor. Pentru realizarea acestui obiectiv, profesorii trebuie să participe la cursuri de formare¹⁵ prin care să dobândească abilități noi în modul de gestionare al instruirii online.

O altă propunere vizează facilitarea interacțiunii dintre elevi care se poate realiza folosind teme care se pot realiza în comun în timpul orelor, elevii fiind încurajați să participe, să comunice, să primească feedback din partea altor elevi.

Având în vedere modul în care se realizează notările elevilor în cadrul instruirii online, este de dorit ca metodele de evaluare să nu mai fie bazate atât de mult pe memorare și pe reproducerea mecanică, în detrimentul dezvoltării gândirii critice și ale abilităților practice. Se poate aminti de asemenea și subiectivitatea evaluărilor și lipsa standardelor clare în acest sens. Folosind sistemul de instruire online, profesorii pot folosi avantajele tehnologiei pentru testarea elevilor prin realizarea de proiecte, prin testări interactive sau alte metode care să aibă la bază gândirea critică și abilitățile practice dobândite.

14 Ion - Ovidiu Pănișoară et al., *Educația Digitală*, București, Editura Polirom, 2020, p. 103.

15 Petre Botnariuc et al., *Școala Online - Elemente Pentru Inovarea Educației*, București, Editura Universității din București, 2020, p.24.

Având în vedere faptul că elevii petrec deja mult timp pe telefoane, tablete și computere, o altă măsură impetuos necesară este încurajarea cititului, deoarece generația actuală de elevi citește¹⁶ din ce în ce mai puțin. Iar pentru folosirea tehnologiei în evaluarea cititului se pot folosi metode precum: realizarea de către elev al unui material video în care să facă un rezumat al cărții, sau să aibă o perspectivă critică asupra materialului citit. O altă metodă de evaluarea modului în care elevii au înțeles materialul parcurs este prin folosirea unor teste care de verificare ce se pot face online. Un exemplu în acest sens este programul, *Caravana Lecturii*¹⁷ dezvoltat de Fundația Providența, unde elevii pot să se verifice printr-un test realizat pe cartea pe care au citit-o. În urma realizării acestor teste, elevii sunt recompensați cu premii și încurajați să citească în continuare.

Bibliografie

- BOTNARIUC, Petre, Cătălin Glava, Mădălin Ilie, Vicențiu Lăbăr, Doru Ștefănescu, Constantin Cucoș, Daniel Iancu, Olimpiu Istrate, Ion - Ovidiu Pănișoară, and Simona Velea, *Școala Online - Elemente Pentru Inovarea Educației*, București, Editura Universității din București, 2020.
- CHIFU, Viorel, 'La Vârsta Pubertății Țigănușii Din Ferentari Reiau Clasele Primare', *Libertatea*, 18 November 1997, sec. Social.
- CIOPAȘIU, Mihail, *Pe Urmele lui Dumnezeu în Ferentari*, București, Editura Tritonic, 2020.
- ———. 'Programele Fundației Providența în România', In *Definirea Nevoilor, Înțelegerea Impactului și Dezvoltarea Strategiei pentru o Implicare Eficientă a Fundației Providența în Comunitățile de Romi din Cartierul Ferentari*, edited by Doru Buzducea, 43–52. București, Editura Universitară, 2014.
- 'Educația Și Viața Copiilor Vulnerabili În Vreme De Pandemie'. *Bunătatea Copilului În Pandemie*, București, World Vision România, March 2022. <https://worldvision.ro/wp-content/uploads/2022/04/Educatia-si-viata-copiilor-in-vreme-de-pandemie.pdf>.
- KHAIRIAH, Khairiah, Zulfi Mubaraq, Mira Mareta, and Dahniar Th Musa, 'Discrimination in Online Learning during the Covid-19 Pandemic

16 Vezi rezultatele testării PISA din 2018 conform căreia 41% dintre elevii români cu vârsta de 15 ani se încadrează în zona analfabetismului funcțional.

17 Platformă accesibilă pe pagina de web: www.caravanalecturii.ro

- in Indonesian Higher Education', *Journal of Law and Sustainable Development* 11, no. 3 (n.d.): 1–22.
- MIONEL, Viorel. 'România Ghetourilor Urbane - Spațiu Predilect de Concentrare a Asistențelor Sociale', *Revista de Economie Socială* Vol. II, Nr. 4 (2012).
 - MIONEL, Viorel, and Silviu Neguț, 'The Socio-Spatial Dimension of the Bucharest Ghettos', *Transylvanian Review of Administrative Sciences* No. 33 (2011): 197–217.
 - NISTOR, Cristian. 'Consiliul Național Al Elevilor - Plângere Prealabilă Adresată MEC Privind Participarea La Cursuri Online'. *Agerpres*, 27 April 2020, sec. Educație - Știință. <https://www.agerpres.ro/educatie-stiinta/2020/04/27/consiliul-national-al-elevilor-plangere-prelabila-adresata-mec-privind-participarea-la-cursuri-online-solicita-abrogarea-ordinului--494018>.
 - PĂNIȘOARĂ, Ion - Ovidiu, Ciprian Ceobanu, Constantin Cucos, and Olimpiu Istrate. *Educația Digitală*, București, Editura Polirom, 2020.
 - POPESCU, Anrei-Luca. 'Misiune Imposibilă În Educație: Cum Muți Peste Noapte Școala În Online'. *Europa Liberă România*, 4 May 2020, sec. Educație. <https://romania.europalibera.org/a/misiune-imposibila-educatie-cum-muti-pest-noapte-scoala-online/30592445.html>.
 - RUIAN Ke, Steven Sanche, Ethan Romero-Severson, and Nick Hengartner, 'Fast Spread of COVID-19 in Europe and the US Suggests the Necessity of Early, Strong and Comprehensive Interventions'. *National Library of Medicine*, no. 2 (15 April 2020). <https://doi.org/10.1101/2020.04.04.20050427>.
 - VOINEA, Andrei Răzvan, Dana Dolghin, and Gergely Pulay, *Ferentari Incomplet - Volumul I: Politici Urbane La o Margine de Oraș (1846-2011)*. Vol. 1., București, Editura Studio Zona, 2022.